

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА РОБОТИ У ВОКАЛЬНОМУ ЕСТРАДНОМУ АНСАМБЛІ

- A** Розглянуто особливості вокального естрадного ансамблю. Наголошено увагу на тих можливостях, що відкриваються завдяки колективній формі вокального виконавства. Відмічено роль даної форми для розвитку слуху та механізму роботи голосового апарату. Зазначено, що для естрадного ансамблевого виконавства важливим є винайдення свого власного та неповторного іміджу, образу, який буде привертати увагу публіки. Для сучасних естрадних виконавців важливими є як аудіальні чинники (регістр, тембр, виконавська манера), так і візуальні чинники (зовнішність, сценічний образ, сценічні рухи, невербальна комунікація). Вказано на важливу роль керівника колективу, який займається питанням розподілу партій між учасниками, виконує педагогічні функції, сприяє створенню позитивного та продуктивного психологічного клімату.

Ключові слова: ансамбль; вокал; естрада; методика; керівник

- S** *Popova Alla, Sinenko Oksana. Essence and Specificity of Work in Vocal Pop Ensemble.*

The urgency of the problem. Vocal pop ensembles make up a large part of those bands that are present in the contemporary art space. This form of performing associations is quite productive and has considerable potential for expressing the creative potential of performers. However, it needs to take into account various factors related not only to the individual qualities of the singers, but also to create a joint, ensemble and harmonious sound. Also, considerable attention should be paid to extra-musical factors, which need attention from the leaders of the teams.

The aim of the article is to highlight the specifics and essential features that are characteristic of vocal pop groups, as well as to highlight the peculiarities of working with them in the context of contemporary artistic practice. In the existing array of works, little attention was paid to all aspects of the functioning of pop vocal groups, including those that concern not only the members of the collective but also the band leader. **Methods.** We used the analysis method, the synthesis method, and the comparative method to identify the features of working with vocal pop groups. **The results.** Vocal pop bands are a form that is clearly presented in the domestic and foreign practice. The functioning of these bands is a good alternative to solo vocal practice, because it allows you to cover a wider performing repertoire. The functioning of such ensembles is possible provided that there is an artistic leader who deals with the issue of party distribution among participants, performs pedagogical functions, and promotes the creation of a positive and productive psychological climate. **Prospects** for further exploration are to cover the peculiarities of the creative methods of various vocal pop groups, which will allow expanding the idea of the functioning of this type of performing compositions.

Key words: ensemble; vocals; pop; method; supervisor

Попова Алла Борисівна, професорка, завідувачка кафедри музичного мистецтва ПВНЗ «Київський університет культури», народна артистка України, Україна

Popova Alla, Professor, People's Artist of Ukraine, Head of the Department of Music Private Institution of Higher Education «Kyiv University of Culture», Ukraine

E-mail: violin199611@ukr.net

Сіненко Оксана Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри музичного мистецтва ПВНЗ «Київський університет культури», Україна

Sinenko Oksana, Candidate of pedagogical science, Associate Professor of the Department of Music Private Institution of Higher Education «Kyiv University of Culture», Ukraine

E-mail: oxy_sinenko@ukr.net

Актуальність проблеми. Вокальні естрадні ансамблі становлять значну частину тих колективів, які наявні у сучасному мистецькому просторі. Дана форма виконавських об'єднань є доволі продуктивною та такою, що має значний потенціал для проявів творчого потенціалу виконавців. Разом з тим вона потребує врахування різних чинників, пов'язаних не лише з індивідуальними якостями співаків, а й створенням спільного, ансамблевого та узгодженого звучання. Також чималу увагу треба приділяти й позамузичним факторам, що потребує уваги й з боку керівників колективів. Розвиток виконавської практики вимагає онов-

лення існуючих програм підготовки фахівців у закладах вищої освіти мистецького спрямування, в тому числі за умов зростання актуальності дистанційних форм навчання.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Із розвитком вокального естрадного виконавства протягом останніх років збільшилась питома вага розвідок, присвячених цьому напряму музичного мистецтва. Зокрема наявно чимало праць, у яких розглядається естрадний вокал із позицій його місця у культурі сьогодення. Подібний напрям обрано в розробці Я. Курганової, яка досліджує естрадний вокал у контексті сучасної мас-культури [4]. Певна кіль-

кість авторів звертає увагу на той потенціал, який розкривається завдяки участі учнів у вокальних естрадних колективах, зокрема дана стратегія обрана вітчизняною авторкою А. Бондарчук [1], яка аналізує роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок студентів музично-педагогічних напрямів освіти. Вокальне ансамблеве виконавство як естрадне, так і академічне є предметом розвідок Т. Ланіної [5; 6]. В її працях висвітлено низку питань, які стосуються теоретичних основ вокального ансамблевого виконавства та представлено деякі міркування, пов'язані з практикою його розвитку в Україні другої половини ХХ століття. Комунікативні аспекти, що стосуються вокального ансамблевого співу окреслюються Т. Кабловим, С. Румянцевим [3]. Також питання, пов'язані з вокальним ансамблевим виконавством, у тому числі і вокально-інструментальним, наявні в розробках В. Дорофєєвої та О. Сіненко [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наявному масиві робіт мало уваги приділено всім аспектам функціонування естрадних вокальних колективів, у тому числі тих, що стосуються не лише учасників колективу, а й керівника гурту.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки та сутнісних ознак, що характерні для вокальних естрадних колективів, а також виокремлення особливостей роботи з ними в умовах сучасної мистецької практики. Реалізація поставленої мети можлива за умови наголошенні на моментах, що пов'язані з функціями керівника колективу.

Викладення основного матеріалу. Естрадне вокальне виконавство є формою, яка доволі яскраво представлена в сучасному мистецькому просторі. Існує чимало виконавців, які прагнуть просуватись за рахунок сольної діяльності, проте є чимало свідчень того, що саме ансамблеве виконавство надає ширші можливості. Т. Ланіна надає ґрунтовне визначення естрадному вокальному колективу, наголошуючи на тому, що подібні утворення формуються протягом певного часу та мають високий потенціал у випадку наявності спільних творчих цілей. «Естрадний вокальний ансамбль є досить складним організмом, оскільки він утворений з індивідуально неповторних учасників – різних за вихованням, характером, темпераментом, музичним обдаруванням. Тому такий творчий колектив можна сформувати не відразу, а протягом тривалого часу – навіть кількох років. Цей процес буде результативним за умови, якщо всі учасники будуть об'єднані однією метою» [6, с. 48].

За умови сольних виступів до співаків висуваються доволі високі критерії, пов'язані з вокальними навичками, а також їх сценічним іміджем. Проте участь у вокальному колективі дозволяє дещо послабити ті вимоги, що будуть поставати перед вокалістами. Це така форма, що може бути мінливою та одночасно зберігати сутнісні незмінні риси. «У сучасному світі спів є можливістю творчого самовираження, демонстрацією красоти голосу та проникливого виконання. Вокальний ансамбль вважається однією з яскравих

та цікавих колективних форм роботи з дітьми, молоддю та дорослими» [3, с. 517]. Разом з тим можна зазначити, що популярність такого складу виконавців висуває й чимало проблем, пов'язаних з підготовкою співаків.

Варто відзначити, що робота з вокальними колективами потребує урахування низки вимог, які притаманні й для суто інструментальних складів. Це такі загальнообов'язкові вимоги, що пов'язані з розширенням репертуару, переосмисленням специфіки виконавської практики, із сучасними медіа-технологіями. «У методиці вокально-ансамблевої роботи знання акустичних закономірностей і механізму роботи голосового апарату необхідні для керівника і учасників ансамблю. В умовах розвитку музичної культури і підвищеної зацікавленості слухачької аудиторії, все частіше відчувається потреба в осмисленні накопиченого вокально-ансамблевого досвіду. Створюються нові музичні стилі, розширюється база звукозапису, виникають нові комп'ютерні програми. Усе це призводить до зміни завдань, що стоять перед вокальним ансамблем» [7, с. 237]. Треба звернути увагу на те, що саме естрадне виконавство часто спирається на такі технологічні новації, як нове програмне забезпечення, інструменти для оброблення звуку, що розширюють виразні можливості колективу. Ознайомленість із подібними новинками дозволяє створити нове звучання, розкрити такі іманентно присутні характеристики, що до цього часу не були наявні у колективі. Досить цікавими є практики застосування луп-станцій, які надають ефект поліфонічного звучання навіть за умов наявності одного співака. Дана практика є доречною у разі ансамблевого виконання, адже допомагає створювати додаткові контрапунктичні лінії у реальному часі.

Важливим фактором для розвитку вокального колективу є його репертуар. Хоча багато в чому він залежить від індивідуальних якостей виконавців, проте, враховуючи наявність декількох вокалістів, він може бути дуже різноплановим, адже ансамблеве звучання дозволяє охопити великий вокальний діапазон. Хтось із учасників краще володіє голосом у високому регістрі, а інші – навпаки – у низькому. «У ході ансамблевих занять необхідно прагнути, щоб при виконанні вокальних партій були потрібні звуковисотний діапазон, динамічний діапазон на різній висоті голосу, обов'язкові плавні регістрові переходи. При застосуванні співу кількох вокалістів у ансамблі можна коригувати співацьку техніку» [2, с. 71]. Саме тому подібний склад сприяє ширшим можливостям утілення різних образів. При виборі твору необхідно враховувати такі параметри: кількість голосів; їх теситурні можливості; інтонаційні, ритмічні, динамічні складності; наявність акомпанементу («живий інструментальний ансамбль» або «фонограма»). Ці ж принципи лежать в основі вокальних аранжувань.

Власне для вокальних колективів, як і для сольних співаків, характерною ознакою є виконання пісень «шлягерного» типу. Причому процес виконавства нерозривно пов'язаний з низкою супутніх чинників, які полягають у створенні

специфічної атмосфери, що здійснює чималий вплив на реципієнта. Дана ознака влучно описана Я. Кургановою: «В естрадному вокалі, що постійно оперує пісненими шлягерами, складається особлива система професіоналізму, спрямованого на обов'язкове володіння співаками і співачками технікою вокалу в поєднанні з цілою низкою прийомів психологічного впливу на реципієнтів – слухачку аудиторію особливого роду, цілеспрямовано відображає пропонувану їм вокально-сценічну ігрову ситуацію» [4, с. 420].

Розглядаючи особливості роботи вокальних естрадних колективів, укажемо, що ансамблевий спів можливий у різних формах. Суто вокальна – тобто спів а capella, а також вокально-інструментальна. Досить різними будуть і вимоги до вокальної практики. Спів а capella якнайбільше вимагає розвинутого гармонічного слуху, вміння добре контролювати свій голос. Також ця навичка вимагає налаштованості на усіх учасників колективу. А. Бондарчук відмічає доцільність використання участі у вокальних естрадних колективах а capella студентів, що буде виступати для них гарною практикою, яка матиме високий продуктивний рівень. «Спів без супроводу сприяє розвитку гармонічного та мелодичного слуху. Зосередженість на особливостях побудови різних видів інтервалів – сучасних гармонічних зворотів (а саме цим характеризується естрадний репертуар) виховує в студентів музично-педагогічних напрямів освіти відповідальність за чистоту інтонування, гармонічний і мелодичний ансамбль у партії та в усьому колективі» [1, с. 86]. Досить показовою є діяльність діючих а capella ансамблів як закордонних, так і вітчизняних. Зокрема варто згадати творчість українських чоловічих ансамблів «Man Sound» і «ConCord». Їхнім творчим кредо є спів без інструментального супроводу, тому відбір виконавців, що входять до колективу, є надзвичайно прискіпливим. Учасники мають демонструвати гарні вокальні здібності, навички читання з листа, вміння майстерно володіти голосом у різних регістрах. Також важливою є вимога співати різний репертуар, що потребує застосування принципово інших вокальних манер (академічної, естрадної, народної). Варто згадати виступ чоловічого колективу «ConCord» з піснею «Ой там, на горі», де початковий матеріал співав один соліст у народній манері, потім до нього приєднувались інші учасники в естрадно-джазовій.

Як правило, саме серед учасників чоловічих вокальних ансамблів розповсюджена практика використання прийому beatbox, що пов'язаний зі створенням ефекту ритмічного супроводу у виконанні перкусійних інструментів голосом. Опанування ним становить значну складність як для академічних вокалістів, так і для естрадних. У разі використання колективів суто чоловічих, чи суто жіночих виникає певна проблема з опануванням усього вокального діапазону, адже виникає проблема з досягненням високої теситури у «маскулінних» ансамблях і, відповідно, низької – у «фемінних». Проте цього дисбалансу можна оминати, використовуючи змішаний у гендерному відношенні склад.

Можна згадати творчість а capella колективів, що мають змішаний склад – це американський гурт «Pentatonix», вітчизняний «JazzeX» та низку інших. Якщо зануритись у історію змішаних вокальних колективів, які співають не а capella, а з інструментальним супроводом, то перелік буде чималим. «На сьогодні відома численна кількість колективів, які працюють в жанрі естрадного вокального ансамблю. Для найвищої оцінки ансамблевого виконавства існує унікальність творчості, несхожість ні на кого, власний репертуар» [6, с. 90].

Однією з рис, що характерна для естрадного виконавства, є потреба винайдення свого власного та неповторного іміджу, образу, який буде привертати увагу публіки. Стане своєрідним «брендом» для виконавця, який дозволить йому розкривати власне «я». Дослідниця Я. Курганова відмічає, що саме для естрадного напряму характерна значна увага до винайдення єдиного творчого спрямування, адже академічні виконавці перевтілюються у різні ролі під час виконання оперних партій чи камерних творів. Натомість для естрадного виконавця чи колективу важливою є певна образна стабільність. «Головна відмінність вокально-виконавської творчості в естрадно-джазовій сфері від академічної, зокрема, оперного вокалу, полягає в тому, що, якщо в академічній традиції співак або співачка повинні кожного разу перевтілюватися в новий сценічний образ, то в естрадно-джазовому співі вони показують «самі себе» [4, с. 419]. Досить показовими є цей чинник, адже на процесі «непізнаваності» виконавців побудовані цілі шоу, що наявні в сучасному медійному просторі. Зокрема таке сучасне телевізійне шоу, як «Маска», сутність якого полягає у спробах «вгадати» виконавця-учасника, який не лише приховує своє обличчя за маскою, а й прагне оминати демонстрації власного тембру та вокальної манери. Подібні проекти дозволяють переконатися в тому, що для сучасного естрадного виконавця, а також і для колективів, учасниками якого вони є, важливими будуть як аудіальні чинники (регістр, тембр, виконавська манера), так і візуальні чинники (зовнішність, сценічний образ, сценічні рухи, невербальна комунікація). Показовим є те, що колишні учасники одного гурту добре можуть впізнати іншого, якщо не за зовнішністю (вона прихована маскою) чи за вокалом (тембр якого навмисно змінюється), то за іншими ознаками – типовими жестами при видобуванні звуків, що відносяться до високої теситури, танцювальними рухами та манерою триматися на сцені.

Коли мова йде про вокальний естрадний колектив, окрім учасників, у ньому обов'язково мають бути й інші члени команди, як-от художній керівник, музичний продюсер. Керівник буде відповідати за «творче обличчя» гурту. Одним із важливих складників, на який треба звертати увагу керівнику, є питання розподілу партій, що обумовлене різними виконавськими можливостями учасників. Підбір музичного матеріалу також досить часто є прерогативою керівника, адже він може раціональніше підійти до моніто-

рингу специфіки вокалу кожного з учасників вокального гурту та швидко реагувати на певні зміни. «Досить важко подібні організаційні питання виконувати одному з учасників колективу. Адже для такої діяльності потрібне певне відсторонення, вміння поглянути на процес роботи з колективом об'єктивно» [7, с. 236].

Музичний керівник багато в чому може перебирати на себе функції викладача. Для відпрацювання окремих форм виконавства можуть долучатися послуги педагогів із вокалу, акторської майстерності, хореографії. Проте кінцевий результат залежить від бачення керівника колективу. Саме тому важливою є кооперація між учасниками колективу та його керівником під час репетиційного процесу, студійних записів, виступів на радіо, телебаченні, у різноманітних концертних заходах, а також при записі відеокліпів. Проте взаємодія з учасниками передбачає також чітке дотримання всіх вказівок керівника.

Робота у вокальному колективі передбачає не лише увагу до взаємодії у творчому вимірі, а й досягнення гармонічної комунікації між кожним з учасників гурту. Багато в чому саме завдяки керівнику досягається рівень емоційно-творчих контактів на основі взаємної зацікавленості та доброзичливого ставлення один до одного. «В результаті продуманої навчально-виховної роботи розвивається творча ініціатива кожного учасника ансамблю і відкривається перспектива для розвитку всього колективу. Керівник ансамблю повинен долучати різноманітні психологічні підходи, які б дозволяли отримати найвищу результативність від усіх учасників колективу» [там само, с. 237]. Здійснюючи роботу з вокальним колективом, керівнику будуть доречними знання не лише з музикознавства, вокалу, а й з педагогіки та музичного виховання. У разі, якщо керівник колективу займається просуванням гурту, тоді він повинен мати теоретичні та практичні навички роботи арт-менеджменту. Разом з тим можливі випадки, коли, окрім керівника, у колективі є також продюсер, який здебільшого займається питаннями просування колективу як певного «бренду» чи «торгової марки». Його значення у роботі естрадного вокального колективу важко переоцінити, адже в сучасних умовах досить важко виконавцям популяризувати свою творчість без значних фінансових можливостей, піару та грамотного менеджменту. Даний напрям діяльності доповнює собою суто музичний і творчий потенціал учасників колективу. «Поп-індустрія – складна система, в якій творче начало невіддільне від комерційного, але в будь-якому випадку слухач завжди розпізнає (інтуїтивно або усвідомлено) художній потенціал і індивідуальність творчих манер, культивованих естрадними вокалістами» [4, с. 425].

Результати дослідження полягають у висвітленні особливостей і сутнісних характеристик вокальних естрадних колективів та окресленні специфіки етапів роботи з подібними ансамблями.

Висновки з даного дослідження. Вокальні естрадні колективи є формою, що яскраво представлена у вітчизняній

і закордонній практиці. Функціонування даних колективів виступає гарною альтернативою сольній вокальній практиці, адже дозволяє охопити ширший виконавський репертуар. Функціонування подібних ансамблів можливе за умови наявності художнього керівника, який займається питанням розподілу партій між учасниками, виконує педагогічні функції, сприяє створенню позитивного та продуктивного психологічного клімату.

Перспективи подальших розвідок полягають у висвітленні особливостей творчих методів різних вокальних естрадних гуртів, що дозволить розширити уявлення про функціонування даного типу виконавських складів.

Список використаних джерел

1. Бондарчук А. Я. Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок студентів музично-педагогічних напрямків освіти. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. LXXXIV, т. 1. С. 82–86.
2. Дорофєєва В., Сіненко О. Методичні аспекти естрадного вокально-інструментального ансамблевого виконавства. *Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2018. № 1, (Вип. 38). С. 68–73.
3. Каблова Т. Б., Румянцева С. В. Вокальний ансамбль як засіб комунікації. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 517–519.
4. Курганова Я. Эстрадный вокал в контексте современной масс-культуры. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2015. Вип. 42. С. 416–428.
5. Ланіна Т. О. Розвиток вокального ансамблевого виконавства в Україні другої половини ХХ століття. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф.*, (14-15 квіт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 85–91.
6. Ланіна Т. О. Теоретичні основи вокального ансамблевого виконавства. *Музичне мистецтво в освітлологічному дискурсі*. 2017. № 2. С. 46–50.
7. Сіненко О. О. Особливості роботи естрадного вокального ансамблю. *Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.*, (Київ, 25–26 берез., 2020 р.). Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2020. С. 236–238.

References

1. Bondarchuk, A. Ia. (2018). Rol estradnoho vokalnogo ansambliu u formuvanni profesiinykh navychok studentiv muzychno-pedahohichnykh napriamkiv osvity [The role of the variety vocal ensemble in the formation of professional skills of students of music and pedagogical directions of education]. *Pedahohichni nauky [Pedagogical sciences]*, LXXXIV, 82-86 [in Ukrainian].
2. Dorofieieva, V., & Sinenko, O. (2018). Metodichni aspekty estradnoho vokalnoinstrumentalnogo ansamblevoho vykonavstva [Methodical aspects of variety of vocal and instrumental ensemble performance]. *Naukovi zapysky TNPU imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Mysterstetstvoznavstvo [Scientific notes of TNPU named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Art History]*, 38, 68-73 [in Ukrainian].
3. Kablova, T. B., & Rumiantseva, S. V. (2018). Vokalnyi ansambl yak zasib komunikatsii [Vocal ensemble as a means of communication]. *Molodyi vchenyi [A young scientist]*, 2 (54), 517-519 [in Ukrainian].
4. Kurhanova, Ya. (2015). Jestradnyi vokal v kontekste sovremennoj mass-kultury [Variety vocal in the context of modern mass culture]. *Problemy vzaiemodii mysterstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity [Problems of interaction of art, pedagogy and theory and practice of education]*, 42, 416-428 [in Russian].
5. Lanina, T. O. (2016). Rozvytok vokalnogo ansamblevoho vykonavstva v Ukraini druhoi polovyny XX stolittia [Development of vocal ensemble performance in Ukraine in the second half of the XXth century]. In *Profesiina mysterstetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky XXI stolittia [Professional art education and art culture: challenges of the XXI century]: materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 85-91). Kyiv [in Ukrainian].
6. Lanina, T. O. (2017). Teoretychni osnovy vokalnogo ansamblevoho vykonavstva [Theoretical foundations of vocal ensemble performance]. *Muzychne mysterstvo v osvitolohichnomu dyskursi [Musical art in educational discourse]*, 2, 46-50 [in Ukrainian].
7. Sinenko, O. O. (2020). Osoblyvosti roboty estradnoho vokalnogo ansambliu [Features of the variety vocal ensemble]. *Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (pp. 236-238). Kyiv: Vyd. tsentr KNUKIM [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 01.04.2020